

МУЛЬТИКУЛЬТУРНА ОСВІТА В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ СУСПІЛЬСТВОЗНАВЧИХ ДИСЦИПЛІН – ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Сучасний етап розвитку українського суспільства безперечно можна назвати переломним. Глобалізаційні, інтеграційні та міграційні процеси, які відбуваються в світі, демократичні та гуманістичні тенденції світової та державної освітньої політики радикально вплинули на реформаційні перетворення всієї української освіти і, зокрема, на методологічні засади викладання історії.

Як зазначається в Педагогічній конституції Європи об'єднавчий процес, що розгортається на теренах Європи, потребує формування сучасного суб'єкта європейської життєдіяльності – людини, здатної до співжиття у полікультурному суспільстві у мирі й злагоді, за принципами гуманізму, милосердя, справедливості і свободи. Разом з тим, перед Європейською спільнотою, все гостріше постає питання необхідності збереження та захисту демократичних традицій в умовах сучасних глобальних викликів – фінансово-економічної кризи, міжнародного тероризму, расової та релігійної нетерпимості, моральної та духовної деградації людства.

Сьогодні життя поставило перед суспільством нові складні завдання, що вимагають оновлення та критичної переоцінки сформованої системи цінностей.

В цих умовах найважливішою метою суспільствознавчої освіти виступає виховання громадянина і патріота держави, ціннісно-орієнтованої особистості, наділеної високими моральними якостями, здатної до самореалізації в умовах сучасної соціокультурної ситуації.

Сучасне українське суспільство перебуває в досить складному економічному і соціально-політичному стані. Політизація громадського життя, мішанина у світоглядах, віруваннях, зіткнення ідеологій, що відбуваються в умовах ще нездоланої економічної кризи, провокують людей або до радикалізму при вирішенні поставлених перед ними і суспільством фундаментальних проблем, або ж до соціальної апатії.

Теоретичні дослідження та світова практика доводять, що освіта виконує в суспільстві стабілізуючу і розвиваючу функції. Лише освіта спроможна зупинити соціально-психологічну ерозію суспільства, і, в цьому, вона виступає як фактор національної безпеки, адже освіта – резерв розвитку економіки, ринку послуг, стимул для створення додаткових робочих місць, джерело формування добробуту і суспільних благ нації.

Сьогодні людство заново переосмислює світ у його цілісності та взаємозв'язку. Посилення інтеграційних процесів у сучасному світі висуває завдання підготовки молоді до життя в умовах нової цивілізації, що базується на пріоритетах цінностей людської моралі й культури.

Основною ідеєю реалізації мультикультурних підходів в історичній освіті є принцип розкриття важливості конструктивного діалогу та взаємодії різноманітних культур в історичному та сучасному контекстах. Метою мультикультурної історичної освіти є розвиток здібностей, що допомагають адаптуватися в різних культурних середовищах світової спільноти.

Мультикультурна освіта – спирається на ідеї паритетності культури та соціальності і орієнтована на виховання особистості, яка визнає культурне розмаїття, здатна до активної та ефективної життєдіяльності в багатонаціональному і мультикультурному соціумі і яка має розвинене почуття розуміння і поваги інших культур. В основі мультикультурної освіти лежить принцип діалогу культур, що передбачає реалізацію ідеї толерантності та продуктивної взаємодії між носіями різних культур.

Аналіз змісту педагогічних понять, які розкривають сутність поняття "мультикультурна освіта" дозволив визначити ознаки мультикультурного підходу в освіті:

- це, в першу чергу, діалог культур в історичному та сучасному контексті;
- проблемний підхід, що дозволяє учням аналізувати розвиток сучасної світової культури;
- виділення не стільки когнітивних, скільки етичних і моральних цінностей знання.

Мультикультурна освіта в розвинених країнах стала невід'ємною частиною їх культурної політики. В даний час вчені багатьох країн світу розробили і використовують на практиці різні методики і полікультурні програми. Обговорення проблеми мультикультурної, полікультурної, інтеркультурної освіти, що широко розгорнулося в усьому світі, розкриває важливість розуміння того, що вже в змісті освіти повинна вималюватися можливість культурної ідентичності. Спільність і взаєморозуміння не

можуть будуватися на асиміляції і знищенні культур, але припускають визнання права бути несхожими, визнання непересічного значення культури кожної етнічної групи і, звичайно, культури національних меншин.

Модель розвитку мультикультурної освіти передбачає реалізацію цілей паритетності виховання національної самосвідомості та патріотичного ставлення до країни проживання, толерантного ставлення до інших культур тощо.

Мультикультурна освіта повинна будуватися на основі культурологічного підходу, який передбачає занурення учнів в контекст загальнолюдської і національної культур. Найбільш ефективно реалізувати мультикультурний підхід в освіті, на нашу думку, можна через зміст предметів гуманітарного циклу.

Аналіз педагогічного досвіду в цій області дозволив нам виділити наступні умови реалізації змісту мультикультурної освіти в процесі опанування історії:

– забезпечення в навчальному матеріалі оптимального поєднання загальнолюдської і національної компоненти;

– орієнтація на засвоєння національної культури народів, що проживають в країні, долучення до світової культури;

– планування навчально-виховних заходів на основі інтеграції уявлень про людські цінності, що склалися в різних культурах;

– урахування етнопсихологічних особливостей учнів (етнічних особливостей мислення і традиційних поглядів на людину її роль та місце у світі);

– формування культурної картини світу не як набору окремих складових, а як цілісної системи, елементами якої є різні цінності та культурні особливості.

Цінність різноманітності культурних традицій і принцип їх збереження в історії вимагають особливої уваги до кожної культури та до її витоків. У кожного покоління має забезпечуватися певна ідентифікація людей зі своєю культурою. Між “своїм” і “чужим” має розташовуватися середня ланка - широкий культурний ареал, споріднений даній культурі, з одного боку, і налагоджені міжкультурні канали, з іншого боку, що поєднують її з іншими світовими культурами. Отже, нормою є певний баланс власної культури, культури цивілізації та інших світових культур.

Мультикультурність, діалог культур, боротьба з етнічною нетерпимістю та проявами національного екстремізму стають незмінними складовими сучасного світу. Дослідження проблем мультикультурної освіти сьогодні є актуальним для України як держави з багатонаціональним населенням, яка приймає велику кількість іммігрантів. Вивчення досягнень зарубіжних педагогів, що спрямовано на збагачення накопиченого в країні досвіду, традиційно базується на плюралістичному підході в галузі виховання та навчання дітей-іммігрантів, представників національних і релігійних меншин. Процес навчання в українських школах має будуватися з урахуванням багатонаціонального складу країни, переслідуючи мету гармонізації національних та етнокультурних відносин, збереження етнічної самобутності народів, гуманістичних традицій їхніх культур, а суспільна свідомість повинна розглядати школу не тільки як інститут освіти, але й як інструмент духовної інтеграції народів.

Реформування української освіти з позицій мультикультурності – загальна стратегічна задача, реалізація якої в нашій країні перебуває на початковому етапі. Визначальна роль в процесі передання й популяризації цінностей мультикультурного суспільства відводиться історичній освіті, її викладанню і розумінню в широкому змісті – як історії цивілізацій та етносу і як історії взаємин між народами, а не як історії образ, претензій і чиїхось “нереалізованих можливостей”.

Використана література:

1. Про вищу освіту [Текст]: [Закон України: офіц. текст за станом на 10 лютого 2010 року]. – К. : Відомості Верховної Ради України, 2002. – № 20. – Ст. 134.
2. Педагогічна конституція Європи, Франкфурт, 2013. [Електронний ресурс] / Сайт “Асоціація ректорів педагогічний университетов Європы” – Режим доступу : <http://www.argue.org/index.php/ru/publykatsyy/pedagogicheskaya-konstitutsiya-evropy/141-pedahohichna-konstyuttsiia-uevgoru-1>.

Аннотація

Исследуется образовательная ситуация, которая сложилась в условиях формирования мультикультурного инклюзивного общества в Украине в процессе реализации задач, связанных с преподаванием обществоведческих дисциплин.

Annotation

We study the educational situation is prevailing in the formation of an inclusive multicultural society in Ukraine in the implementation of tasks related to the teaching of social sciences.